

رابطه‌ی بین به موقع بودن گزارشگری مالی و عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

غلامرضا سلیمانی امیری*، عاطفه رحیمی تمرین**

تاریخ دریافت: ۹۲/۰۲/۲۰

تاریخ پذیرش: ۹۲/۰۶/۰۳

چکیده

صورت‌های مالی برای آنکه در تصمیم‌گیری مفید باشند باید مربوط، قابل اتکا و قابل مقایسه باشند. به موقع بودن یکی از مشخصه‌های اصلی مربوط بودن است. در این پژوهش رابطه بین به موقع بودن گزارشگری مالی و عملکرد مالی شرکت بررسی شده است. نمونه آماری پژوهش شامل ۱۴۲ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۵ می‌باشد. متغیر وابسته پژوهش به موقع بودن گزارشگری مالی است که از طریق تفاوت زمانی بین آخرین تاریخ مجاز افشا (۴/۳۱) و تاریخ گزارش اطلاعات مالی محاسبه شده است و متغیر مستقل پژوهش نیز عملکرد مالی است که بوسیله سه معیار بازده دارایی‌ها (ROA)، بازده حقوق صاحبان سهام (ROE) و تغییر در بازده خالص (CNR) اندازه‌گیری شده است. نتایج نشان داد به موقع بودن گزارشگری مالی و بازده دارایی‌ها (ROA)، بازده حقوق صاحبان سهام (ROE) رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین چنانچه شرکت‌ها بتوانند دارایی‌های خود را به گونه‌ای مناسب به کار گیرند و سود بیشتری برای سهامداران ایجاد کنند گزارشات خود را به موقع تر ارائه می‌نمایند.

واژه‌های کلیدی: به موقع بودن گزارشگری مالی، عملکرد شرکت‌ها، بازده حقوق صاحبان سهام، بازده دارایی‌ها، تغییر در بازده خالص.

طبقه‌بندی موضوعی: M41

* دانشیار حسابداری دانشگاه الزهراء(س)، (gh_soleimany@yahoo.com)

** کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه الزهراء(س)، (نویسنده مسئول) (a.rahimi.mc@gmail.com)

مقدمه

اتخاذ تصمیمات معقول اقتصادی و تخصیص بهینه منابع محدود و کمیاب به سوی فعالیتهای برتر، بدون وجود اطلاعات به موقع، معتبر و قابل اتکا، امکان پذیر نیست (مرادی، پور حسینی، ۱۳۸۸).

هدف صورت‌های مالی ارائه اطلاعات مفید درباره‌ی واحد اقتصادی برای تصمیم‌گیری است. صورت‌های مالی برای مفید بودن در تصمیم‌گیری، باید مربوط، قابل اتکا و قابل مقایسه باشند. به موقع بودن صورت‌های مالی یکی از مشخصه‌های اصلی مربوط بودن است. صرف نظر از این که آیا کسی به موقع بودن را به عنوان هدف حسابداری یا یکی از ویژگی‌های مفید بودن اطلاعات حسابداری برمی‌گزیند یا خیر؟، واضح است که هم مقررات افشا و هم بخش وسیعی از ادبیات حسابداری این قضیه را پذیرفته‌اند که به موقع بودن یک شرط ضروری برای متقاعد شدن در رابطه با مفید بودن صورت‌های مالی است (اسلی، ۲۰۱۰).

مطالعات بسیاری بر جنبه‌های مختلف راهبری شرکتی بحث نموده است. به عنوان مثال، در رابطه با به موقع بودن گزار شگری مالی، هیئت اصول حسابداری (۱۹۷۰) این قاعده‌ی کلی را به رسمیت شناخته است. هیئت استانداردهای حسابداری مالی (۱۹۸۰) اهمیت به موقع بودن را در یکی از صورت‌های مفهومی‌اش به رسمیت شناخته است (مک‌گی، ۲۰۰۹). هیئت استانداردهای حسابداری مالی نیز ویژگی‌های زیر را برای مفید بودن اطلاعات ارائه کرده است: مفید بودن در پیش بینی، ارزش بازخورد، به موقع بودن، قابلیت بررسی (تایید)، بی طرفی و ارائه منصفانه (ویلاری و جنکینز، ۲۰۰۶).

بنابر مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران، به موقع بودن گزارشگری مالی به عنوان یکی از محدودیت‌های حاکم بر خصوصیات کیفی اطلاعات مالی در بند ۳۳-۲ بدین شرح بیان شده است: هر گاه تاخیری نابجا در گزارش اطلاعات رخ دهد، اطلاعات ممکن است خصوصیت مربوط بودن خود را از دست بدهد. ممکن است لازم شود نوعی موازنه بین مزیت‌های نسبی "گزارشگری به موقع" و "ارائه اطلاعات قابل اتکا" برقرار کند. برای ارائه به موقع اطلاعات، اغلب ممکن است لازم شود قبل از مشخص شدن همه‌ی جنبه‌های یک معامله یا رویداد، اطلاعات موجود گزارش شود که این از قابلیت اتکای آن می‌کاهد. به عکس، هر گاه به منظور مشخص شدن همه‌ی جنبه‌های مزبور، گزارشگری با تاخیر انجام گردد، اطلاعات ممکن است

کاملاً قابل اتکا شود، لیکن برای استفاده کنندگانی که باید طی این مدت تصمیماتی اتخاذ کنند بی‌فایده شود. برای نیل به موازنه بین خصوصیات مربوط بودن و قابل اتکا بودن، با توجه به الزامات قانونی در مورد زمان ارائه اطلاعات، مهمترین موضوعی که باید مورد توجه قرار گیرد این است که چگونه به بهترین وجه به نیازهای تصمیم‌گیری اقتصادی استفاده کنندگان پاسخ داده شود.

به موقع بودن یک ویژگی بنیادی گزارشگری مالی اطلاعات به نمایندگان جهت قادر ساختن آن‌ها به تصمیم‌گیری آگاهانه درباره‌ی واحد اقتصادی است. (کلورتنی، ۲۰۱۰).

تحقیقات مالی که در حوزه بورس و گزارشگری شرکت‌ها انجام شده‌اند، بیشتر بر ماهیت اطلاعات و رابطه آن با بازده قیمت سهام، حجم سهام و نقش آن‌ها در تعیین قیمت سهام تاکید کرده‌اند؛ و به زمان ارائه این اطلاعات توجه چندانی نشده است. همچنین اگر چه ارتباط بین زمان افشای صورت‌های مالی و عملکرد شرکت و همچنین عکس‌العمل بازار در مقابل این ارتباط از دهه‌ی ۱۹۷۰ آزمون شده است اما نتایج کافی برای بازارهای در حال توسعه در دسترس نیست (دوگان و همکاران، ۲۰۰۷).

با اینکه ارائه گزارشات مالی هر سال تا تاریخ ۴/۳۱ سال بعد اجباری است اما زمان ارائه گزارشات مالی یک تصمیم مدیریتی است که می‌تواند بین ۱۲/۲۹ هر سال و ۴/۳۱ سال بعد صورت پذیرد. با توجه به آنچه گفته شد این تحقیق به دنبال پاسخ به این سوال است که آیا عملکرد شرکت‌ها بر زمان ارائه گزارشات مالی موثر است. به عبارتی آیا شرکت‌های با عملکرد بهتر در زمانی نزدیکتر به ۱۲/۲۹، گزارشات مالی خود را ارائه می‌نمایند؟

ساختار مقاله شامل مقدمه‌ای در رابطه با مسئله، هدف تحقیق، اهمیت و ضرورت آن و مروری بر پیشینه تحقیق و بیان فرضیات تحقیق، روش تحقیق و سپس ارائه یافته‌های تحقیق و نتیجه‌گیری است.

پیشینه پژوهش

بهریزی، بنی‌مهد و سلیمانی (۲۰۱۳) در مقاله‌ای با عنوان "رابطه‌ی بین حق الزحمه‌ی حسابرسی و به موقع بودن اطلاعات حسابداری، شواهدی از ایران" به بررسی این رابطه در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۰۳ پرداخته‌اند.

آن‌ها به این نتیجه دست یافتند هنگامی که حق الزحمه حسابرسی افزایش می‌یابد و یا اظهار نظر حسابرس مقبول است، صورت‌های مالی به موقع تر ارائه می‌شوند. همچنین دریافتند بعضی متغیرها همچون زیان، زمان ارائه اطلاعات را افزایش می‌دهد. آزمون فرضیات رابطه‌ی بین نسبت بدهی و به موقع بودن اطلاعات حسابداری را تایید نکرد.

آی یوها (۲۰۱۲) در مقاله‌ای با عنوان "ویژگی‌های شرکت و به موقع بودن گزارشگری مالی در نیجریه" ۶۱ شرکت طی سال‌های ۲۰۰۸-۱۹۹۹ را بررسی کرد. نتیجه پژوهش او نشان داد عمر شرکت بر به موقع بودن گزارشگری مالی در نیجریه تاثیر گذار است. از طرفی قوانین برای تضمین کیفیت گزارشات مالی به موقع در نیجریه کافی نیستند و تاخیر زمانی گزارشگری می‌تواند با وجود و اجرای محکم قوانین و مقررات تنظیمی کاهش یابد.

اکتس و کرگین (۲۰۱۱) در مقاله‌ای با عنوان "به موقع بودن گزار شگری و کیفیت اطلاعات مالی" به بررسی اثر صنعت (شرکت‌های از نوع مالی یا غیر مالی)، نوع گزارشگری (شرکت‌های از نوع تلفیقی و غیر تلفیقی) و سود (مثبت یا منفی) بر زمان ارائه گزارشات مالی سالانه شرکت‌های ثبت شده در بورس استانبول پرداختند آن‌ها دریافتند شرکت‌های غیر مالی و تلفیقی نسبت به مالی و غیر تلفیقی صورت‌های مالی خود را دیرتر ارائه می‌دهند و شرکت‌های با سود مثبت، صورت‌های مالی خود را زودتر ارائه می‌دهند.

اسلی (۲۰۱۰) در مقاله‌ای با عنوان "به موقع بودن گزار شگری مالی در ترکیه" نشان داد که رابطه‌ی بین علامت سود، نظر حسابرس، شرکت حسابرسی با به موقع بودن مثبت و رابطه‌ی بین صنعت با به موقع بودن منفی است.

ال-آجمی (۲۰۰۸) در مقاله‌ای با عنوان "حسابرسی و تاخیرات گزار شگری" به موقع بودن گزارشات سالانه شرکت‌های ثبت شده در بورس بحرین را بررسی نمود و نتیجه گرفت اندازه شرکت، سودآوری و اهرم مالی بر به موقع بودن گزارشگری مالی سالانه موثر است.

دوگان و همکاران (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان "آیا به موقع بودن گزارشگری مالی با عملکرد شرکت مرتبط است؟" دریافتند سودآوری بر موقع بودن گزارشگری شرکت‌های ثبت شده در بورس اوراق بهادار استانبول اثر می‌گذارد. به علاوه شرکت‌های با عملکرد بهتر، گزارشات سالانه‌شان را زودتر از شرکت‌های دارای عملکرد ضعیف منتشر می‌کنند. به علاوه

نتایج نشان می‌دهد به موقع بودن گزارشات سالانه به وسیله سائیز شرکت، تغییر در ریسک مالی، روند به موقع بودن در سال گذشته و ویژگی‌های شرکت اثر می‌پذیرد.

سجادی و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیقی با عنوان "ویژگی‌های غیر مالی موثر بر کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" نشان دادند اندازه شرکت، عمر شرکت و نوع صنعت رابطه معنی‌دار مثبت و ساختار مالکیت رابطه معنی‌دار منفی با کیفیت گزارشگری دارد.

فرضیات پژوهش

در این پژوهش به پشتوانه ادبیات نظری و پیشینه‌ها فرضیه‌های زیر طراحی شد:

فرضیه ۱^۰ به موقع بودن گزارشگری مالی^۲ با نرخ بازده دارایی‌ها^۳ رابطه معناداری دارد.

فرضیه ۲^۰ به موقع بودن گزارشگری مالی با نرخ بازده حقوق صاحبان سهام^۴ رابطه معناداری دارد.

فرضیه ۳^۰ به موقع بودن گزارشگری مالی با تغییر در نرخ بازده خالص^۵ رابطه معناداری دارد.

روش پژوهش

این تحقیق از بعد هدف کاربردی است و از بعد روش توصیفی-همبستگی است. در این پژوهش جهت بیان مباحث نظری از روش کتابخانه‌ای و جهت جمع آوری اطلاعات از روش میدانی شامل مشاهده صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌های نمونه، اطلاعات منتشر شده توسط بورس اوراق بهادار تهران، شبکه کدال و نرم‌افزارهای اطلاعاتی تدبیرپرداز و ره‌آورد نوین و سایت روزنامه دنیای اقتصاد استفاده شده است.

جامعه آماری این تحقیق، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران هستند. نمونه آماری پژوهش نیز با در نظر گرفتن ویژگی‌های زیر انتخاب شده‌اند:

۱. سال مالی شرکت، منتهی به ۱۲/۲۹ باشد.

۲. شرکت‌ها از نوع هلدینگ و واسطه‌گری مالی همچون بانک‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری نباشد. زیرا ماهیت فعالیت و صورت‌های مالی این شرکت‌ها متفاوت است.
۳. طی دوره تحقیق تغییر سال مالی نداشته باشد.
۴. صورت‌های مالی شرکت‌ها در دسترس باشد.
۵. صورت‌های مالی از نوع حسابرسی شده و مربوط به شرکت‌های غیر تلفیقی باشند.
۶. قبل از تاریخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۹ در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده باشند.
۷. طی دوره پژوهش حذف نشده باشند.

بر این اساس نمونه آماری پژوهش شامل ۱۴۲ شرکت می‌باشد.

برای بررسی رابطه‌ی بین به موقع بودن گزارشگری مالی و عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، متغیر زمان افشای به موقع به عنوان متغیر وابسته و متغیرهای بازده دارایی‌ها (ROA)، بازده حقوق صاحبان سهام (ROE) و تغییر در بازده خالص سهامداران (NR) به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده‌اند که به صورت زیر تعریف می‌شود:

الف) متغیر وابسته

زمان افشای به موقع (EA_i): عبارت است از تفاوت آخرین تاریخ مجاز افشا (EA_{is}) که ۴/۳۱ می‌باشد و تاریخی که شرکت مورد نظر در آن افشا می‌نماید (EA_{ia}) (دوگان و همکاران، ۲۰۰۷).

$$EA_i = EA_{is} - EA_{ia} \quad \text{رابطه (۱)}$$

ب) متغیرهای مستقل

بازده دارایی‌ها (ROA): این نسبت از تقسیم سود خالص پس از مالیات بر کل دارایی‌ها بدست می‌آید. هر چه این نسبت افزایش یابد نشان می‌دهد از بکارگیری دارایی‌ها، سود بیشتری کسب شده است. (تهرانی، ۱۳۸۹).

$$\text{کل دارایی‌ها} / \text{سود خالص پس از مالیات} = \text{ROA} \quad \text{رابطه (۲)}$$

بازده حقوق صاحبان سهام (ROE): از تقسیم سود خالص پس از مالیات بر حقوق صاحبان سهام بدست می‌آید. هر چه این نسبت افزایش یابد، سود بیشتری برای سهامداران کسب می‌شود (تهرانی، ۱۳۸۹).

$$\text{رابطه (۳)} \quad \text{سود خالص پس از مالیات} = \text{حقوق صاحبان سهام} / \text{ROE}$$

تغییر در بازده خالص سهامداران (CNR): تفاوت بازده خالص سهامداران در سال مورد نظر و بازده خالص سهامداران در سال گذشته می‌باشد.

$$\text{رابطه (۴)} \quad \text{CNR} = \text{NR}_t - \text{NR}_{t-1}$$

NR_t : بازده خالص سهامداران در سال مورد نظر

NR_{t-1} : بازده خالص سهامداران در سال گذشته

بازده کل سهامدار که از محل تغییر در قیمت سهم، سود نقدی و سایر دریافت‌ها است (تهرانی، ۱۳۸۹، ص ۵۹).

$$\text{رابطه (۵)} \quad \text{NR} = [(P_{t+1} \circ P_t) + D] / P_t$$

P_t : قیمت سهم در ابتدای دوره

P_{t+1} : قیمت سهم در انتهای دوره

D : سود نقدی و سایر دریافت‌ها (تهرانی، ۱۳۸۹). فرض بر این است که شرکت‌ها، افزایش سرمایه ندارند.

ج) متغیرهای کنترل

تحقیقات (لونتیس، ۲۰۰۴؛ انسه، ۲۰۰۰؛ جیولی و پالمن، ۱۹۸۲؛ سجادی و همکاران، ۱۳۸۸) و سایر تحقیقات نشان داده‌اند ویژگی‌های شرکت از جمله ریسک مالی (FR)، تغییر در ریسک مالی (CFR)، زمان افشای به موقع دوره قبل ($EA_{i,t-1}$)، اندازه شرکت (S)، نرخ معامله (TR) و نرخ شناور آزاد (FFR) بر به موقع بودن گزارشگری مالی موثرند. بنابراین به عنوان متغیرهای کنترلی در نظر گرفته و به صورت زیر محاسبه شدند (دوگان و همکاران، ۲۰۰۷):

$$\text{رابطه (۶)} \quad \text{FR} = \text{حقوق صاحبان سهام} / \text{بدهی} = \text{ریسک مالی}$$

رابطه (۷) (ریسک مالی در سال $t-1$) - (ریسک مالی در سال t) = تغییر در ریسک مالی (CFR)

رابطه (۸) (S) اندازه شرکت = جمع دارایی‌ها

رابطه (۹) (TR) تعداد کل سهام / تعداد سهام معامله شده = نرخ معامله

رابطه (۱۰) $(EA_{i,t-1})$ = زمان افشای به موقع دوره قبل $(EA_{i,t-1}) - (EA_{i,t-1})$

$(EA_{i,t-1})$: آخرین تاریخ مجاز ارائه گزارش در سال گذشته (تاریخی که شرکت در سال گذشته حداکثر باید تا آن زمان گزارش می‌نمود)

$(EA_{i,t-1})$: تاریخی که شرکت مورد نظر در سال گذشته در آن گزارش نموده است.

رابطه (۱۱) (FFR) نرخ شناور آزاد = میانگین سهام شناور چهار فصل

سهام شناور: با استفاده از حاصل ضرب شناوری در جمع سهام سهامداران غیرمدیریتی به دست می‌آید. ارقام در صد سهام شناور آزاد توسط پژوهشگر گرد شده‌اند به این ترتیب که کلیه ارقام بین صفر تا ۵٪ معادل ۵٪ در نظر گرفته شده‌اند.

برای گرد آوری اطلاعات متغیرهای کنترلی، ارقام جمع بدهی‌ها، حقوق صاحبان سهام و جمع دارایی‌ها از صورت‌های مالی شرکت‌ها و تعداد سهام معامله شده و تعداد کل سهام از نرم‌افزارهای اطلاعاتی تدبیرپرداز و ره‌آورد نوین در بورس اوراق بهادار تهران و نرخ شناور آزاد از نرم‌افزارهای اطلاعاتی تدبیرپرداز و ره‌آورد نوین و سایت روزنامه دنیای اقتصاد استفاده شده است.

مدل تحقیق به شرح زیر طراحی شده است:

$$EA_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 ROA_{i,t} + \alpha_2 ROE_{i,t} + \alpha_3 CNR_{i,t} + \alpha_4 CFR_{i,t} + \alpha_5 FR_{i,t} + \alpha_6 EA_{i,t-1} + \alpha_7 S_{i,t} + \alpha_8 TR_{i,t} + \alpha_9 FFR_{i,t} + \alpha_{10} \quad (12)$$

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

نگاره ۱: آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	میانه	انحراف معیار	چولگی	برجستگی	مینیمم	ماکزیمم
EA _t	۳۹/۶۹	۳۷	۲۴/۸۸	۰/۲۸	-۱/۱۷	۰	۹۴
ROA	۰/۲۱	۰/۱۰	۱/۵۷	۱۹/۴۶	۴۰۳/۳۶	-۲/۱۱	۳۵/۷۲
ROE	۰/۵۷	۰/۲۹	۳/۷۴	۱۵/۶۹	۲۸۸/۲۲	-۹/۱۶	۷۹/۸۰
CNR	۰/۵۰	-۰/۲۸	۱۰۲/۰۷	۰/۲۳	۲۰/۵۹	۷۷۱/۵۲	۸۰۸/۵۱
CFR	۱/۰۳	۰/۲۲	۴۰/۷۲	۲/۷۸	۱۸۶/۶۵	۶۴۰/۴۶	۶۳۲/۵۹
FR	۳/۵۹	۱/۵۹	۳۲/۰۴	۱۵/۸۲	۳۰۰/۶۸	۲۰۶/۸۹	۶۴۱/۷۲
EA _{t-1}	۴۰/۷۶	۳۹	۲۵/۲۴	۰/۲۱	-۱/۲۲	۰/۰۰	۱۰۷
S	۱۲۱۴۴۸/۲۹	۴۷۵۵۸/۵۰	۲۳۰۲۲۹/۴	۴/۵۱	۲۵/۸۴	۱۸۴۲۵	۲۳۹۲۴۶۴
TR	۷۷/۸۶	۱۹/۱۴	۵۳۸/۰۱	۲۷/۴۹	۷۸۵/۳۴	۰/۰۰	۱۵۴۴۸/۲۶
FFR	۲۴/۲۷	۲۰	۱۵/۹۰	۱/۳۳	۲/۲۹	۰/۰۰	۹۵

متغیر زمان افشای به موقع آن‌ها طبق نگاره ۱، دارای میانگین ۳۹/۶۹ و مینیمم و ماکزیمم ۰ و ۹۴ روز می‌باشد یعنی شرکت‌ها به طور میانگین ۴۰ روز جلوتر از ۴/۳۱ گزارشات خود را ارائه نموده‌اند (حدود تاریخ ۳/۲۲) و شرکتی که جلوتر (زودتر) از همه گزارش نموده است، زمان افشای آن ۹۴ روز جلوتر از ۴/۳۱ می‌باشد (تاریخ ۱/۳۰). شرکتی که دیرتر گزارش نموده است زمان افشای آن ۴/۳۱ می‌باشد.

نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش:

در این پژوهش از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف به منظور بررسی نرمال بودن متغیر وابسته استفاده شد که بر اساس آن متغیر وابسته توزیعی نرمال داشت. همچنین به منظور تحلیل همبستگی و روابط بین متغیرها از تحلیل همبستگی و رگرسیونی و از آماره آزمون آبه منظور

برآورد ضرایب استفاده شد. استنباط در مورد آزمون فرضیات، بر اساس سطح معناداری بدست آمده است بدین گونه که اگر سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱ باشد فرض صفر در سطح ۹۹ درصد و اگر کمتر از ۰/۰۵ باشد فرض صفر در سطح ۹۵ درصد رد می‌گردد و در غیر این صورت فرض صفر رد نمی‌گردد. لازم به ذکر است کلیه محاسبات و جداول متغیرها به کمک نرم افزار اسپاس انجام شده است.

نگاره ۲: نتایج آزمون مدل پژوهش بدون لحاظ متغیرهای کنترلی

ضریب	1	2	3
مقدار	۶/۹۹۹ ***	۳/۳۰۵ ***	-۰/۰۰۴
آماره t	۳/۸۱۷	۲/۴۹۵	-۰/۵۱۴
p-value	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۹	۰/۶۰۸
آماره	آماره دورین- واتسون	آماره F	سطح معناداری
مقدار	۲/۴۵۷	۱۵/۳۶۰ ***	۰/۰۰۰۱

*** معنی‌دار در سطح ۱ درصد، * معنی‌دار در سطح ۵ درصد

نگاره (۲) نشان می‌دهد فرضیه ۱ و ۲ در سطح اطمینان ۹۹٪ تایید می‌شوند و فرضیه ۳، تایید نمی‌شود بنابراین بین به موقع بودن گزارشگری مالی و نرخ بازده دارایی‌ها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و به ازای یک واحد افزایش در نرخ بازده دارایی‌ها، متغیر وابسته ۰.۶۹۹۹ واحد افزایش می‌یابد؛ همچنین بین به موقع بودن گزارشگری مالی و نرخ بازده حقوق صاحبان سهام نیز رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و به ازای یک واحد افزایش در نرخ بازده حقوق صاحبان سهام، متغیر وابسته ۰.۳۰۵ واحد افزایش می‌یابد.

مقدار دورین-واتسون محاسبه شده برابر با ۲.۴۵۷ است که نشان می‌دهد خودهمبستگی بین خطاهای مدل وجود ندارد.

نگاره ۳: نتایج آزمون مدل پژوهش با لحاظ متغیرهای کنترلی

ضریب	1	2	3	4	
مقدار	۶/۹۲۶ ***	۰/۸۲۶ **	-۰/۰۰۳	۰/۰۱۷	
آماره t	۵/۴۲۸	۱/۶۰۳	-۰/۶۸۸	۰/۹۵۶	
سطح معنا داری	۰/۰۰۰۱	۰/۰۱۸	۰/۴۹۲	۰/۳۴۰	
ضریب	5	7	8	9	
مقدار	-۰/۰۲۱	-۰/۰۰۰۱	-۰/۰۰۰۱	-۰/۰۲۷	
آماره t	-۰/۸۷۴	۴۴/۴۵۷	-۰/۶۰۵	-۰/۹۱۵	
سطح معنا داری	۰/۳۸۲	۰/۰۰۰۱	۰/۵۴۶	۰/۳۶	
آماره	ضریب تعیین تعدیل شده	آماره دوربین- واتسون	آماره F	سطح معنا داری	
مقدار	۰/۷۱۰	۱/۶۳۲	۲۳۲/۳۱۹ ***	۰/۰۰۰۱	

*** معنی دار در سطح ۱ درصد، ** معنی دار در سطح ۵ درصد

نگاره ۳ نشان می‌دهد فرضیه ۱ در سطح اطمینان ۹۹٪ و فرضیه ۲ در سطح اطمینان ۹۵٪ تایید می‌شوند و فرضیه ۳ تایید نمی‌شود. بنابراین بین به موقع بودن گزارشگری مالی و نرخ بازده دارایی‌ها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و به ازای یک واحد افزایش در نرخ بازده دارایی‌ها، متغیر وابسته ۱/۸۹۹ واحد افزایش می‌یابد؛ بین به موقع بودن گزارشگری مالی و نرخ بازده حقوق صاحبان سهام نیز رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و به ازای یک واحد افزایش در نرخ بازده حقوق صاحبان سهام، متغیر وابسته ۰/۸۲۶ واحد افزایش می‌یابد، به علاوه بین به موقع بودن گزارشگری مالی و زمان افشای زودتر سال گذشته رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و به ازای یک واحد افزایش در زمان افشای زودتر سال گذشته، متغیر وابسته ۰/۸۲۸ واحد افزایش می‌یابد.

مقدار دوربین- واتسون محاسبه شده برابر با ۱/۶۳۲ است که نشان می‌دهد خودهمبستگی بین خطاهای مدل وجود ندارد.

نتیجه گیری و پیشنهادها

این پژوهش به بررسی رابطه‌ی بین به موقع بودن گزارشگری مالی و عملکرد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته است. انتظار می‌رفت هرچه شرکت‌ها از

عملکرد بهتری برخوردار باشند، گزارشات خود را نیز به موقع تر ارائه نمایند. از این رو، با توجه به ادبیات تحقیق، از سه معیار مختلف برای ارزیابی عملکرد استفاده شد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد رابطه‌ی بین نرخ بازده دارایی‌ها و به موقع بودن گزارشگری مالی مثبت می‌باشد در نتیجه هر چه شرکت‌ها بتوانند از دارایی‌های بکار رفته، سود بیشتری ایجاد کنند، گزارشات خود را سریع تر ارائه می‌نمایند. همچنین رابطه‌ی بین نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و به موقع بودن گزار شگری مالی نیز مثبت می‌باشد در نتیجه هر چه شرکت‌ها بتوانند میزان سود آوری سهامداران خود را افزایش دهند، گزارشات خود را نیز سریع تر ارائه می‌نمایند. ولی تغییر در نرخ بازده خالص با به موقع بودن گزارشگری مالی رابطه‌ی معناداری ندارد.

اتخاذ تصمیمات معقول اقتصادی و تخصیص بهینه منابع محدود و کمیاب به سوی فعالیت‌های برتر، بدون وجود اطلاعات به موقع، معتبر و قابل اتکا، امکان‌پذیر نیست (مرادی، پور حسینی، ۱۳۸۸). تحقیقات گذشته نشان می‌دادند که هر چه شرکت‌ها از عملکرد بهتری برخوردار باشند، گزارشات خود را نیز به موقع تر ارائه می‌نمایند. بنابراین اهمیت عملکرد شرکت‌ها به میزان افزایش به موقع بودن گزارشگری مالی شرکت‌ها افزایش می‌یابد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول نشان داد رابطه‌ی بین نرخ بازده دارایی‌ها با به موقع بودن گزارشگری مالی مثبت می‌باشد در نتیجه هر چه شرکت‌ها بتوانند از دارایی‌های بکار رفته، سود بیشتری ایجاد کنند، گزارشات خود را نیز سریع تر ارائه می‌نمایند. این نتیجه مشابه با نتیجه پژوهش‌های ال-اجمی (۲۰۰۸)، دوگان و همکاران (۲۰۰۷)، لونتیس و ویتمن (۲۰۰۴)، بگنولی (۲۰۰۲) در خارج از ایران و پژوهش قیومی (۱۳۹۰) و بادآور نهندی (۱۳۸۸) در ایران می‌باشد اما با نتیجه پژوهش سرهنگی (۱۳۸۰) و یارمحمدی (۱۳۸۲) مطابقت ندارد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم نشان داد رابطه‌ی بین نرخ بازده حقوق صاحبان سهام با به موقع بودن گزارشگری مالی مثبت می‌باشد. در نتیجه هر چه شرکت‌ها بتوانند میزان سود آوری سهامداران خود را افزایش دهند، گزارشات خود را نیز سریع تر ارائه می‌نمایند. این نتیجه با نتیجه پژوهش ال-اجمی (۲۰۰۸)، دوگان و همکاران (۲۰۰۷) و لونتیس و ویتمن (۲۰۰۴) مطابقت دارد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم نشان داد رابطه‌ی بین تغییر در نرخ بازده خالص با به موقع بودن

گزارشگری مالی معنادار نمی‌باشد. این نتیجه با نتیجه پژوهش مصطفی دوگان و همکاران (۲۰۰۷) مطابقت ندارد.

پژوهش با محدودیت زیر مواجه بود:

برای اندازه‌گیری به موقع بودن گزارشگری معیارهای دیگری نیز در ادبیات پشتوانه بود که در این پژوهش در نظر گرفته نشده است.

مبتنی بر یافته‌های پژوهش پیشنهادهایی به شرح زیر را ارائه می‌دهیم:

۱. عدم ارائه بموقع گزارشات مالی هم برای ناظران بورس و هم حساب‌برسان می‌تواند شواهدی را در رابطه با احتمال عملکرد ضعیف شرکت‌ها فراهم آورد.

۲. به محققین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی در زمینه به موقع بودن گزارشگری مالی و عملکرد شرکت‌ها از نتایج کسب شده این تحقیق، استفاده نمایند.

پیشنهادها برای پژوهش‌های آتی به شرح ذیل است:

۱. بررسی رابطه‌ی بین به موقع بودن گزارشگری مالی و عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای شرکت‌های تلفیقی و یا صنایع مختلف و به صورت مقایسه‌ای.

۲. استفاده از سایر معیارهای اندازه‌گیری عملکرد شرکت‌ها در بررسی رابطه‌ی بین به موقع بودن گزارشگری مالی و عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.

۳. بررسی رابطه‌ی بین به موقع بودن گزارشگری مالی و عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به صورت رابطه‌ی غیر خطی.

پی‌نوشت‌ها

1- Financial reporting
2-Return on assets

3 -Return on Equity
4-Net Return

منابع

- بادآور نهندي، یونس. (۱۳۸۸). تبیین و ارائه الگویی برای تعیین و ارزیابی عوامل موثر بر انتخاب کیفیت گزارشگری مالی در ایران، پایان نامه دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- تهرانی، رضا. (۱۳۸۹). مدیریت مالی، تهران. انتشارات نگاه دانش، چاپ هشتم، فصل ۲، ص ۵۸ و ۵۹.
- حیدرپور، فرزانه؛ قیومی، وحید. (۱۳۹۰). رابطه‌ی بین ویژگی‌های کیفی سود و عملکرد شرکت‌ها. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- سجادی، حسین؛ زراء نژاد، منصور؛ جعفری، علیرضا. (۱۳۸۸). ویژگی‌های غیر مالی موثر بر کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مجله بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۱۶(۵۷).
- سرهنگی، حجت. (۱۳۸۰). بررسی عوامل موثر بر به موقع بودن گزارشگری مالی سالیانه شرکت‌ها در بازارهای سرمایه (بورس اوراق بهادار تهران) طی سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۷۸. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- مرادی، مهدی؛ پور حسینی، مهدی. (۱۳۸۸). بررسی رابطه‌ی بین برخی ویژگی‌های مالی و غیر مالی و مدت زمان اجرا و تکمیل عملیات حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *مجله تحقیقات حسابداری*، شماره ۱، ۱۶۸-۱۸۶.
- Aktas, Rabia. , Karg n, Mahmut. (2011). Timeliness of Reporting and the Quality of Financial Information. *International Research Journal of Finance and Economics*, 63,1450-2887.
- Al-Ajmi, Jasim. (2008). Audit and reporting delays: Evidence from an emerging market. *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting*, 24, 217-226.
- Asli, Turel. (2010). Timeliness of financial reporting in emerging capital markets: Evidence from Turkey. *Istanbul University Journal of the School of Business Administration Cilt*, 39(2), 227-240.
- Bagnoli, Mark. , Kros, William. , Watts, Susan. G. (2002). The Information in Management s Expected Earnings Report Date: A Day Late, A Penny Short. *Journal Of Accounting Research*, 40(5), 1275-1296.
- Behrouzi, Ali. , Banimahd, Bahman. , Soleymani, Azam. (2013). Audit Fees and Timeliness of Accounting Information: Evidence from Iran. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 3(6)481-487.
- Bowen, Robert M. , Johnson, Marilyn F. , Shevlin, Terry. , Shores, D. (1992). Determinants of the Timing of Quarterly Earnings Announcements. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 7(4), 395-422.

- Clatworthy, Mark. A (2010). Does Corporate Governance Influence the Timeliness of Financial Reporting? Evidence from UK private companies. *Accounting & management Control Department Research Seminar*.
- Conover, Mitchell. , Miller, Robert. E. , Szakmary, Andrew. (2008). The timeliness of accounting disclosures in international. *International Review of Financial Analysis*, 17, 849° 869.
- Diamond, Douglas W. (1985). Optimal release of information by firms. *Journal of Finance*, 40(4), 1071-1094.
- Dogan, Mustafa. , Coskun, Ender. , Celik, orhan. (2007). Is Timing of Financial Reporting Related to Firm Performance?-An Examination on ISE Listed Companies. *International Research Journal of Finance and Economics*, 12, 222-233.
- Dye, Ronald A. , Sridhar, Sri S. (1995). Industry-Wide disclosure dynamics. *Journal of Accounting Research*, 33(1), 157-174.
- Givoly, Dan. , Palmon, Dan. (1982). Timeliness of Annual Earning Announcements. Some Empricial Evidence. *The Accounting Review*, 57(3), 486-508.
- Haw, In-Mu. , Qi, Daqing. , Wu, Woody. (2000). Timeliness of annual report release and market reaction to earning announcements in an emerging capital market; the case of china. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 11(2), 108-131.
- Iyoha, Francis. O. (2012). Company Attributes And The Timeliness Of Financial Reporting In Nigeria. *Business Intelligence Journal*, 5(1).
- Leventis, Stergios. , Weetman, Pauline. (2004). Timeliness of Financial Reporting: Applicability of Disclosure Theories InA Emerging Capital Market. *Accounting and Business Research*, 34(1), 43-56.
- McGee, Robert. W. (2009). *Corporate Governance in Developing Economies, Country Studies of Africa, Asia and Latin America*. Springer Science, Business Media, LLC, FL, USA. ISBN: 978-0387-84832-7.
- Velury, Uma. & Jenkins, David. S. (2006). Institutional Ownership and the Quality of Earnings, *Journal of Business Research*, 59, 1043° 1051.
- Verrecchia, Robert E. (1983). Discretionary disclosure. *Journal of accounting and Economics*, 5, 179-194.